

НАРЪЧНИК ЗА ЖУРНАЛИСТИ

Окръжен съд – Габрово

2012 г.

ВЪВЕДЕНИЕ

Наръчникът е предназначен да подпомага работата на репортерите, отразяващи работата на съда. Като се има предвид специфичността на правната терминология и преобладаващото сред масовата публика непознаване на процесуалните и материални закони, пред представителите на медиите често стои сложната задача да обясняват на общодостъпен език случващото се в съдебните зали. В този смисъл техните материали имат не само информативен, но и образователен характер и в интерес на всички е те да са точни, разбираеми и същевременно издържани от правна страна.

Предимство за журналистите, отразяващи работата на съда е обстоятелството, че по-голямата част от **съдебните заседания са публични** и те сами могат да видят и чуят как точно се случват нещата в съда. Утвърдена практика на съдилищата е предварително да се оповестява **информация за насрочените за разглеждане дела**, което може да послужи като ориентир при планирането на дейността на репортерите. Не по-маловажно е и обстоятелството, че през последните години **постановените съдебните актове се публикуват в интернет** и при необходимост може да се прочетат и мотивите на съда, обосноваващи едно или друго съдебно решение.

Естествено, налице са и не малко **трудности**, които представителите на медиите трябва да преодоляват при подготовката на техните съдебни репортажи:

- невъзможността да се предвиди **хода и продължителността** на дадено съдебно заседание;
- провеждане на цели съдебни заседания или извършване на определени съдопроизводствени действия при **закрити врати**;
- сложна **терминология и процедури**;

- спазването от съдилищата законовото **ограничение за разпространение на лични данни;**

- нежеланието на участници в съдебните процеси да бъдат **снимани или записвани** и т.н.

Настоящият наръчник е изготвен с желанието да спомогне за преодоляването на част от посочените трудности и да допринесе за по-точното и обективно отразяване на правораздавателната дейност. Целта му е да послужи като навигатор в разнообразието от съдебни процедури и да спомогне за по-доброто разбиране на това, което се случва в съда. Помагалото не изчерпва всички аспекти от дейността на правораздаващите органи, но съдържа примери от практиката, които илюстрират как са организирани работните процеси и в каква посока биха могли да се развиват събитията в съдебната зала. От друга страна, всеки отделен съд, в рамките на закона и в зависимост от кадровата си обезпеченост, сам регулира отношенията си с медиите и по тази причина възприетите на местно ниво практики не може да имат обвързваща сила по отношение на останалите правораздавателни органи в страната.

ОСОБЕНОСТИ НА СЪДЕБНОТО ПРОИЗВОДСТВО

Настоящият наръчник е разработен с разбирането, че неговите потребители са запознати с устройството и функциите на съдебната власт и мястото ѝ в системата на държавното управление. По тази причина в него не е отделено място за повече подробности относно структурата на системата, нейното управление и дейността на останалите ѝ органи - прокуратура и следствие¹. Акцентите са поставени върху работата на **съдилищата** – най-вече окръжните, и някои нейни специфични особености, обусловени от действието на законовите норми.

ОБРАЗУВАНЕ НА СЪДЕБНИТЕ ПРОИЗВОДСТВА

Съдебните производства се образуват въз основа на **депозирани** **пред съдилищата книжа** - иски молби, актове на прокуратурата, тъжби, жалби, искания и т.н.². По този начин дадена заинтересована страна търси защита на своите законни права и интереси или държавата (в лицето на прокуратурата) иска наказание за нечие престъпно деяние и нарушаване на установения правов ред. Това което задължително следва да се има предвид е, че **съдът не може да се самосезира**. За разлика от някои правоохранителни или административни органи, когато са налице данни за нарушение на законовите разпоредби **съдът няма правомощията по свой почин да образува съдебно производство**. Задължително е той да бъде **сезиран** от физическо или юридическо лице, за да се произнесе дали

¹ Подробности в тези насоки са изложени в изготвен и разпространен по-рано наръчник.

² Повече информация за видовете дела може да прочетете на интернет страницата на Окръжен съд – Габрово www.os-gabrovo.org в раздел „ПОЛЕЗНА ИНФОРМАЦИЯ” – подраздел „Правна култура”

при дадени конкретни обстоятелства действително е налице соченото правонарушение.

Дори в публичното пространство да е разпространена информация за някакво нарушение на определени законови разпоредби съдът не може да осъди дадено лице или институция за техните действия (или бездействие), ако потърпевшите или прокуратурата, не депозират пред него съответния иск, тъжба, жалба, обвинителен акт или др., съпроводени с нужните доказателства.

- Книжата, по които се образуват дела, се предават най-късно на следващия след депозирането им на административния ръководител на съда или на определени от него съдии, които **образуват делото**, ако са налице посочените в процесуалните закони изисквания. Определя се **вида на делото** и **съдията-докладчик** по същото. Разпределението на делата се извършва на принципа на **случайния подбор чрез електронно разпределение** съобразно поредността на постъпването им.

- Съдията-докладчик извършва **проверка** (виж посочените по-долу примери) на разпределеното му дело и в случай, че са спазени изискванията на процесуалните закони производството може да **продължи**.

Първоинстанционни граждански дела

Съдът проверява редовността на внесената искова молба и ако същата не отговаря на изискванията на ГПК на ищеца се дава **едноседмичен срок** да отстрани допуснатите нередовности. Ако това не бъде направено, исквата молба и представените с нея приложения се връщат на подателя.

Когато при проверка на исквата молба съдът констатира, че предявеният иск е **недопустим**, депозираният книга също следва да се върнат на вносителя.

След като не са налице нарушения и съдът приеме исквата молба, преписи от нея и от приложените документи се изпращат на ответника. На последния се указва да подаде **писмен отговор**

в едномесечен срок, като се посочва какво следва да се съдържа в отговора и какви са последиците, ако лицето не упражни това си право.

При подготовката за разглеждане на делото, съдиите по **граждански** дела следва да се произнесат с определение по всички предварителни въпроси и по допускане на доказателствата. Преписи от това определение се връчват на страните с призовката за първото съдебно заседание.

Първоинстанционни наказателни дела

Съгласно изискванията на НПК съдията-докладчик проверява подсъдно ли е делото на съответния съд, има ли основание за прекратяване или спиране на наказателното производство, допуснати ли са съществени нарушения на процесуалните правила в досъдебната фаза и т.н.

- Когато съдът не е констатирал отклонения от процесуалните норми следва **насрочване** на делото в съдебно заседание и **призоваване** на страните и на посочени свидетели и вещите лица.

Съгласно разпоредбите на НПК образуваното **наказателно** дело трябва да се насрочи в **двумесечен срок** от постъпването му. В случай, че делото представлява фактическа или правна сложност, председателят на съда може писмено да разреши съдебното заседание да бъде насрочено в по-дълъг срок, но не повече от три месеца. Посочените срокове не важат в случаите, когато се касае за **бързо** или **незабавно** производство, за решаване на делото със **споразумение**, както и когато делото е образувано по внесено от прокуратурата **постановление** за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност и налагане на административно наказание.

При насрочването на открито съдебно заседание за разглеждането на определено гражданско или наказателно дело следва да се имат предвид и изискванията на ГПК и НПК за спазването на сроковете, в които да се извърши призоваването на страните в спора. Съгласно процесуалните закони тази процедура трябва да се изпълни **най-късно една седмица** преди първото заседание по гражданско дело. Седмодневен е и срока, който следва да се спазва за връчване на

препис от обвинителен акт или тѣжба на подсъдим по наказателно дело. Неспазването на тези срокове се счита за процесуално нарушение и е **пречка** за даване ход на делото.

По граждански спорове, в случай че страните изрично заявят съгласието си делото да се разглежда, въпреки че не е спазен посочения срок, е допустимо съдът да даде ход на процеса. В този случай трябва да се отчете обстоятелството, че между страните вече са разменени необходимите книжа и опонентите са запознати с естеството на спора.

В наказателните производства обаче, седемдневния срок е определен от законодателя като времето, през което подсъдимият има възможност да организира своята защита и да даде отговор, в който да изложи възраженията си по обвинението. В същия срок преди първото заседание следва да бъдат уведомени за делото и пострадалият от престъплението или неговите наследници, както и оцетеното юридическо лице (ако има такива). В практиката са налице примери, при които въпреки явяването на всички „действащи“ лица, не може да се даде ход на делото, поради това, че обвиняемият не е призован по надлежния ред и не му е връчен препис от обвинителния акт или тѣжбата в посочения седемдневен срок. В този случай съдът му връчва преписи от съответните книжа и насрочва дата за следващото заседание. Съдът е възпрепятстван да даде ход на процеса и в случаите, когато между кориците на делото няма данни, че пострадалите от престъплението са уведомени по надлежния ред за първото насрочено заседание.

Видно от посоченото по-горе **от депозирването** на исковата молба, обвинителния акт или други документи въз основа, на които се образуват производствата, **до насрочването и разглеждането** на делата минава известен период от време. Не рядко това обстоятелство поражда у обществеността впечатление за бездействие от страна на съда, въпреки, че междувременно се извършват **изискуеми от закона процесуални действия**, обвързани с фиксирани срокове. Когато към това се добави периода на досъдебното производство по наказателни дела или времето, необходимо за размяна на съдебни книжа между страните по граждански дела (а в последствие и случаите, при които по някаква причина се налага отлагане на делото и насрочване на ново

открито съдебно заседание) усещането за мудност и неефективност на правораздаването се задълбочава. Факт е обаче, че ако посочените правила не бъдат спазени, извършените в последствие процесуални действия и постановеният съдебен акт могат да бъдат отменени от по-горна инстанция, което ще доведе до още по-голямо забавяне на процеса.

ОТКРИТИ СЪДЕБНИ ЗАСЕДАНИЯ

След като са изпълнени посочените по-горе процедури съдът може да пристъпи към разглеждане на спора в рамките на **открито съдебно заседание**, на което следва да присъстват страните, техните процесуални представители, свидетели, експерти или други лица, призовани от съда (например: социални работници, представители на Детска педагогическа стая и т.н.).

ПУБЛИЧНОСТ

Съгласно Конституцията на република България разглеждането на делата във всички съдилища е **публично**, освен в предвидените от закона случаи.

Съдът служебно или по молба на някоя от страните може да постанови разглеждане на делото при **закрити врати**, когато обществения интерес налага това или е необходимо да се защити личния живот на страните. Цялото производство или отделни съдопроизводствени действия, може да протекат при закрити врати, когато се цели запазване на държавна или друга защитена от закон тайна, запазване самоличността на защитен свидетел, както и когато е необходимо да се предотврати разгласяването на факти от интимния живот на гражданите. **На съдебно заседание, провеждано при закрити врати, могат да присъстват само лицата, получили разрешение от председателя на състава.**

СЪДЕБЕН СЪСТАВ

Първоинстанционните граждански дела се разглеждат от **един съдия**. Изключения са делата за **лишаване от родителски права**, при които съдебният състав включва съдия и двама заседатели.

Първоинстанционните наказателни дела се разглеждат от:

- **един съдия**, когато се касае за престъпления, наказуеми от закона с **до 5 години** лишаване от свобода или друго по-леко наказание;

- **от един съдия и двама съдебни заседатели** - по дела за престъпления, наказуеми от закона от 5 до 15 години лишаване от свобода,

- **от двама съдии и трима съдебни заседатели**, когато **окръжният съд** разглежда наказателно дело за тежко престъпление, за което законът предвижда наказание не по-малко от 15 години лишаване от свобода.

Когато пред окръжния съд се разглеждат **въззивни граждански, търговски или наказателни дела**, съдебният състав включва **трима съдии**, един от които може да бъде младши съдия.

Съгласно изискванията на НПК наказателните дела се разглеждат от един и същ състав на съда от започването до края на съдебния процес. В случай, че вече е даден ход на делото и по някаква причина член от състава на съда не се яви в последващо заседание (например, поради заболяване), разглеждането на делото следва да се отложи. Когато член от съдийския състав, при който е започнато производството не може да продължи да участва в разглеждането на същото и се налага неговата замяна, съдебното дирене трябва да започне отначало.

МЕРКИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА РЕДА В СЪДЕБНАТА ЗАЛА

При провеждане на съдебния процес съдът е задължен от закона да вземе необходимите мерки, за да осигури **възпитателно въздействие на съдебното заседание**. Председателят на състава ръководи заседанието така, че да обезпечи обективното и пълно изясняване на обстоятелствата по делото, както и точното спазване на закона. Той поддържа **реда в съдебната зала**, като за груби нарушения може да налага **глоба** на всеки присъстващ. В определени

ДАВАНЕ ХОД НА ДЕЛОТО В СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ

Процесуалните закони – ГПК и НПК, дават ясна формулировка на обстоятелствата, които трябва да са налице, за да може съдебният състав да даде ход на делото. В гражданското производство например неявяването на някоя от страните, която е **редовно призована**, не е пречка за разглеждане на делото (виж *Приложение 1*). Препятствие за началото на дадено наказателно производство обаче може да бъде неявяването на прокурора, както и на подсъдимия или неговия защитник, особено в случаите, когато се касае за обвинение в извършено тежко престъпление и присъствието на подсъдимия е задължително (виж *Приложение 2*). Възможно е страните в спора да присъстват в залата, но да не се яви нито един от призованите свидетели или вещи лица, без които обстоятелствата по делото не могат да бъдат изяснени. Не са рядкост и случаите при които подсъдимите се явяват пред съда без защитници и молят да им бъде предоставена правна помощ чрез назначаването на служебен адвокат, поради невъзможността сами да си упълномощят такъв. Във всички случаи съдът изслушва становищата на страните и решава дали са налице законовите предпоставки за даване ход на делото.

Нерядко процедурите в началото на заседанието отнемат времето, което някои репортери са планирали да отделят за отразяване на процеса. Възможно е разглеждането на делото по същество да започне доста по-късно от обявения начален час на заседанието (докато съдът се произнесе по евентуални искания за конституиране на нови страни в процеса, да извърши проверка на явилите се лица и смене самоличността им или да разгледа направени искания за отводи или искания във връзка с доказателствата). Възможно е и обратното – началните процедурните въпроси да бъдат изяснени бързо и заседанието да приключи в рамките на няколко минути, особено, когато са налице предпоставки за отлагане на делото.

Добре е тези обстоятелства да се отчитат от представителите на медиите, когато планират работата си. Въпреки

натовареността на репортерите и специфичните срокове, които те трябва да съобразяват при подготовката на материалите си, важно е да се има предвид, че е трудно да се прогнозира продължителността на съдебното следствие и присъствието им в съдебната зала само на известна част от процеса би могло да ги лиши от възможността да придобият цялостна представа за развоя на делото. Така е възможно да се пропуснат ключови моменти, които в последствие да се окажат решаващи за изхода на спора и да породят въпросителни, защо съдът се е произнесъл в определен смисъл.

ОСНОВНИ МОМЕНТИ ОТ ПРОИЗВОДСТВОТО В ОТКРИТО СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ

Вероятно най-добрият вариант за развоя на дадено дело е същото да бъде разгледано в първото насрочено заседание и да приключи със съдебен акт по същество³. Това, може да се случи, когато делото не се отличава с особена правна сложност, не се налага да бъдат изслушвани много свидетели и вещи лица или да се обсъждат множество противоречиви доказателства. Подобно развитие обаче е нереалистично да се очаква в случаите, когато се разглеждат сложни казуси и дела, съпроводени с огромен по обем доказателствен материал. Не бива да се пренебрегват и заложените в процесуалните закони принципи положения за **равенство** и за **състезателност на страните** в съдебното производство. Тези законови положения дават право на спорещите да правят искания в подкрепа на своята теза (например за представяне на нови доказателства или изготвяне на експертизи), които в случай, че бъдат приети от съда за основателни, да изискват повече време.

По-долу са посочени основните моменти от производствата по граждански и наказателни дела, след като бъде даден ход в открито съдебно заседание. Процесуалните закони подробно очертават

³ Обикновено съдът се произнася в деня, в който приключва заседанието по **първоинстанционни наказателни дела**. По гражданските и по въззивните дела законът предвижда едномесечен срок за обявяването на окончателния съдебен акт.

възможните процесуални действия, които могат да бъдат извършвани на този етап. В настоящата разработка те няма да бъдат преповторени изцяло, а ще се споменат само най-важните етапи, като още веднъж се подчертават многопосочните перспективи за развитие на дадено дело.

► Граждански дела

➤ **Изясняване на фактическата страна на спора**

Ищецът може да поясни и допълни исковата молба, както и да посочи и представи доказателства във връзка с направените оспорвания от ответника, а ответникът - да посочи и представи нови доказателства, които не е могъл да посочи и представи с отговора на исковата молба.

Ответникът може да поиска допълнителен срок, за да вземе становище по направените в това заседание доказателствени искания от ищеца и да посочи допълнителни доказателства във връзка с направените оспорвания.

Съдът поставя въпроси на страните за изясняване на фактите, като указва значението им по делото.

➤ **Доклад по делото**

След извършване на горепосочените действия съдът приканва страните към **спогодба** и посочва нейните последици. Ако спогодба не се постигне, съдът прави **доклад**, който се отразява в протокола.

Докладът по делото съдържа:

- обстоятелствата, от които произтичат претендираните права и възражения;
- правната квалификация на правата, претендирани от ищеца, насрещните права и възраженията на ответника;
- кои права и кои обстоятелства се признават;
- кои обстоятелства не се нуждаят от доказване;

- как се разпределя доказателствената тежест за подлежащите на доказване факти.

➤ **Посочване на нови факти и обстоятелства**

До приключване на съдебното дирене страните могат да твърдят нови обстоятелства и да посочват и представят нови доказателства само ако не са могли да ги узнаят, посочат и представят своевременно. Същевременно законът им дава право да твърдят нововъзникнали обстоятелства, които са от значение за делото, и да посочат и представят доказателства за тях.

➤ **Събиране на доказателствата**

Съдът събира всички допуснати доказателства **с участието на страните**. Съгласно разпоредбите на ГПК на доказване подлежат спорните факти от значение за решаване на делото, като всяка страна е длъжна да установи фактите, на които основава своите искания или възражения.

Законът позволява страните да правят **доказателствени искания**, например за допускане до разпит на свидетел или за изготвяне на експертиза, като е необходимо да се посочат точно какви факти и обстоятелства ще установяват те.

Като доказателства може да се ползват **свидетелски показания, обяснения на страните или писмени документи**. Когато за изясняване на някои възникнали по делото въпроси са необходими специални знания из областта на науката, изкуството, занаятите и др. по делото може да бъде назначено **вещо лице**, на което да се възложи изготвянето на **експертиза** с конкретен предмет и задача. За пълното и обективно изясняване на делото по молба на страните или по своя преценка съдът може да назначи **оглед** на движими или недвижими вещи или **освидетелстване** на лица. Това са способности за събиране и

проверка на доказателства, които се извършват от целия състав на съда с участие или без участие на свидетели и вещи лица.

Ако събирането на някое доказателство е съмнително или представлява особена трудност, съдът може да определи съответен **срок** за представянето му. За събиране на някои доказателства може да са необходими **разноски**, като съдът определя размера и срока за внасянето им.

Посочените процесуални действия, както и законовите възможности да бъде **оспорена истинността на документ**, представен като писмено доказателство от някоя от страните, или необходимостта от изготвяне на **допълнително или повторно заключение** по допуснатата експертиза, очертават част от обстоятелствата, които биха могли да доведат до отлагане делото и забавяне на процеса⁴.

➤ Приключване на съдебното дирене

След събиране на доказателствата съдът отново приканва страните към спогодба. Ако такава не бъде постигната, съдът дава ход на **устните състезания**. При тях всяка от страните заявява своите фактически и правни доводи по спора и посочва, какво решение желае да бъде постановено. **Първо пледира ищеца, а след него - ответника**, като всяка страна има право да вземе становище по доводите, изложени от противната страна.

Когато делото е изяснено, съдът обявява устните състезания за приключени и посочва деня, в който ще обяви **решението**. При фактическа и правна сложност на делото по искане на някоя от страните съдът може да определи подходящ срок за представяне на **писмени защиты**.

⁴ В ГПК са уредени и възможните **отклонения** във връзка с **предмета на делото, страните или развитието на производството**. За повече информация вижте [Приложение 3](#).

В последните години сред гражданските производства, които най-често фокусират медийния интерес са тези, образувани по мотивирано искане на Комисията за установяване на имущество придобито от престъпна дейност (КУИППД) - за отнемане на имущество от физически или юридически лица, съгласно разпоредбите на *Закона за отнемане в полза на държавата на имущество придобито от престъпна дейност*. Практиката показва, че в противовес на обществените очаквания в повечето случаи именно тези дела протичат доста трудно и продължително.

Обикновено производството е свързано със събиране на доказателства, отнасящи се до дълъг период от време и касаещи значим имуществен интерес. В зависимост от вида на имуществото, върху което са насочени претенциите на ищеца в хода на процеса могат да бъдат допуснати няколко експертизи (например: строително-техническа за оценка на недвижими имоти, автотехническа – за оценка на МПС, икономическа – за съотношението между приходите и разходите на ответника и т.н.) и да бъдат изслушани множество свидетели. В повечето случаи страните използват всички предоставени им от закона възможности, за да докажат своите тези, а съдът е длъжен да осигури пълното и обективно установяване на обстоятелствата по делото. Всичко това неминуемо отдалечава във времето обявяването на очаквания краен съдебен акт.

► Наказателни дела

➤ **Откриване на съдебното следствие**

Съдебното следствие започва с **прочитане на обвинителния акт** от прокурора при дела от общ характер или с прочитане на **тъжбата** от частния тъжител при дела от частен характер. Когато по делото е предявен **граждански иск**, той се прочита от гражданския ищец или неговия процесуален представител, след което председателят запитва подсъдимия разбрал ли е в какво го обвиняват.

➤ **Разпит на подсъдимия**

Председателят на съдебния състав поканва подсъдимия да даде обяснения по обвинението, като той може да откаже да даде такива или да го направи по-късно (във всеки момент на съдебното следствие).

В случай, че подсъдимият заяви съгласието си да даде обяснения, първи поставят въпроси прокурорът или частният тѣжител. Ако по делото има конституирани частен обвинител, граждански ищец или гражданския ответник, следват техните въпроси и тези на поверениците им. Евентуалните други обвиняеми по делото и техните адвокати също могат да разпитват подсъдимото лице, а след това е ред на неговия защитник.

Председателят и другите членове на съдебния състав поставят въпроси на подсъдимия след изчерпване на въпросите на страните.

➤ **Разпит на свидетели**

Първи се разпитват свидетелите, посочени от обвинението, а след това свидетелите поискани от другите страни, като когато е необходимо, съдът може да промени този ред.

На свидетелите се задават въпроси по посочения по-горе ред, като страната, която е посочила свидетеля, задава въпросите си преди останалите.

Разпитаните свидетели не могат да напускат съдебната зала преди приключване на съдебното следствие, освен с разрешение на съда, взето след изслушване на страните.

➤ **Разпит на вещо лице**

На вещото лице се поставят въпроси, след като се прочете заключението по изготвената от него експертиза, като въпросите от страните и съдебния състав се задават по установения вече ред. Разпит на вещото лице може и да не се проведе, ако то не се яви и страните са съгласни с това.

➤ **Прочитане на протоколите и другите документи по делото**

След изчерпване на горепосочените процесуални действия съдът прочита писмените доказателства по делото, в това число протоколите за оглед и освидетелстване, за претърсване и изземване, за следствен експеримент и за разпознаване на лица и предмети, както и другите документи, приложени към делото, ако те съдържат факти, които имат значение за изясняване на обстоятелствата по същото.

➤ **Предявяване на веществените доказателства**

Веществените доказателства се предявяват на страните, а когато е необходимо - и на вещото лице или на свидетелите.

➤ **Оглед**

За пълното изясняване на обстоятелствата по делото, когато е необходимо на местопроизшествието може да бъде извършен оглед. Същият се осъществява от целия състав на съда в присъствието на страните, а когато е наложително - и в присъствието на вещо лице и свидетели.

➤ **Приключване на съдебното следствие**

Когато са извършени всички съдебни следствени действия, председателят на състава запитва страните имат ли искания за извършване на нови съдебни следствени действия, необходими за обективно, всестранно и пълно изясняване на обстоятелствата по делото. Ако страните не направят такива искания или направените са неоснователни, председателят обявява съдебното следствие за приключено.

Възможно е в хода на съдебното следствие да се установят обстоятелства, които да обосноват изменение на обвинението или да доведат до спиране или прекратяване на наказателното производство. Тези действия също са регламентирани в НПК – за повече информация вижте Приложение 4

➤ **Съдебни прения**

След приключване на съдебното следствие съдът пристъпва към изслушване на съдебните прения. Те започват с реч на прокурора, съответно на частния тъжител. След това се дава последователно думата на частния обвинител и неговия повереник, на гражданския ищец и неговия повереник, на гражданския ответник и неговия повереник, на защитника и на подсъдимия. **Страните, които участват в съдебните прения, могат да се позовават само на доказателства, които са били събрани и проверени в хода на съдебното следствие по реда, установен в НПК.**

В хода на съдебните прения всяка страна има право да направи реплика по повод на твърденията и доводите на другите страни, като защитникът и подсъдимият имат право на последна реплика.

Съдът не може да ограничи по време съдебните прения, а председателят на състава може да прекъсне страните само когато те явно се отклоняват по въпроси, които не се отнасят до делото.

Не са изключение случаите, при които извън съдебната зала участниците в даден процес правят изявления (включително пред представителите на медиите), които не повтарят по време на съдебното следствие. В този смисъл казаното от тях, което не е заявено пред съдебния състав и не е протоколирано в хода на съдебното заседание не би могло да се ползва като доказателство по делото.

➤ **Последна дума на подсъдимия**

След завършване на съдебните прения председателят дава възможност на подсъдимия да заяви последната си дума, при която да изрази своето окончателно отношение към обвинението. При последната дума подсъдимият не може да бъде подлаган на разпит или да се ограничава във времето. Председателят може да прекъсне

ПОДСЪДИМИЯ САМО КОГАТО ТОЙ ЯВНО СЕ ОТКЛОНЯВА ПО ВЪПРОСИ, КОИТО НЕ СЕ ОТНАСЯТ ДО ДЕЛОТО⁵.

⁵ Ако при последната дума подсъдимият посочи нови данни, които имат значение по делото, съдът следва да възобнови съдебното следствие и отново да изслуша пренията на страните и последната дума на подсъдимия.

ПОСТАНОВЯВАНЕ НА РЕШЕНИЯ И ПРИСЪДИ

Актовете, с които **първоинстанционният** съд се произнася по съществуващото на спора са съответно:

решение - по граждански дела и

присъда - по наказателни дела.

При постановяване на окончателния акт съдът преценява всички данни по делото и доводите на страните по **вътрешно убеждение**, като се произнася въз основа на **доказателствата** събрани в хода на съдебното производство и в рамките очертани от **закона**. Съдебният състав не би могъл да постанови своето решение или присъда, основавайки се на обстоятелства, за които **няма представени доказателства между кориците на съответното дело**.

Актовете изразяващи волята на съда съдържат **диспозитив и мотиви**. В диспозитива се посочва:

- по **граждански дела** – какво постановява съдът по съществуващото на спора (уважен ли е предявеният иск и в каква степен);

- по **наказателни дела** - признат ли е подсъдимият за виновен по повдигнатото му обвинение, какво наказание следва да изтърпи, да се уважи ли гражданския иск (ако такъв е предявен) и в какъв размер, какво да стане с веществените доказателства по делото.

Съгласно изискванията на НПК присъдата не може да почива на предположения, а съдът признава подсъдимия за виновен, когато обвинението е доказано по несъмнен начин.

В диспозитива се посочва още в тежест на коя от страните се присъждат **разноските**, както и дали актът подлежи на **обжалване**, пред кой съд и в какъв срок.

Мотивите на съда са неразделна част от постановения съдебен акт. В тях се посочват исканията и възраженията на страните, излагат се установените обстоятелства, прави се преценката на доказателствата (при противоречиви доказателствени материали се излагат съображения защо едни от тях се приемат, а други отхвърлят) и какви са правните изводи на съда. На практика мотивите „обясняват“ защо съдът се е произнесъл в един или друг смисъл.

Обичайната практика по **наказателни** дела е съдът да се произнесе в присъда в деня, в който е приключило съдебното следствие, като мотивите се изготвят най-късно в **15-дневен срок**. Изключение правят делата, които представляват фактическа и правна сложност, като при тях присъдата може да се обяви няколко дни по-късно, а мотивите следва да бъдат изготвени в **30-дневен срок**.

По **граждански** дела съдът обявява решението си с мотивите най-късно в **едномесечен** срок след заседанието, в което е завършено разглеждането на делото.

ВЪЗЗИВНО ПРОИЗВОДСТВО

Предвидената в закона възможност за обжалване на постановените от различните съдилища актове е допълнителна гаранция за правата на гражданите. Въззивно производство се образува, когато някоя от страните не е удовлетворена (изцяло или отчасти) от постановления от първоинстанционния съд акт и в законоустановения срок обжалва същия пред по-горна инстанция. Присъдите и решенията на районните съдилища се обжалват пред съответния окръжен съд⁶, а първоинстанционните актове на окръжните съдилища – пред съответния апелативен съд.

Жалбите или протестите на прокуратурата против постановените първоинстанционни решения и присъди се подават чрез съда издал атакувания акт, като същите трябва да бъдат в писмена форма и да отговорят на определени изисквания, подробно изложени в ГПК и НПК.

В случай, че депозираната жалба или протест отговарят на законовите норми, съдът изпраща преписи от тях на другата страна в спора, която в определен срок може да подаде насрещна жалба (по граждански дела) или писмено възражение (по наказателни дела). След изтичане на определените в процесуалните закони срокове, делото заедно с жалбите или протеста и с евентуалните отговори или възражения се изпращат на съответния горестоящ съд.

След образуване на делото пред по-горната инстанция, въззивният съд извършва проверка на допустимостта на жалбите, произнася се по допускане на посочените от страните нови

⁶ С изключение на решенията на районните съдилища по административно-наказателните дела, които подлежат на касационна проверка от съответния административен съд.

доказателства и насрочва делото за разглеждане в **открито заседание** с призоваване на страните.

При разглеждане на делата като **въззивна инстанция** съдът заседава в състав от **трима съдии**. В хода на производството се докладват жалбите и съответно - отговорите и възраженията, ако са постъпили такива. При положение, че съдът допусне събирането на нови доказателствата, това става по общите правила, като при необходимост гледането на делото се отлага⁷.

След изчерпване на посочените процедури съдът пристъпва към изслушване на устните състезания (по граждански дела) или съдебните прения (по наказателни дела), при които страните излагат своите съображения по атакувания съдебен акт и правят искания за отмяна, изменение или потвърждаване на същия.

При фактическа и правна сложност на дадено гражданско дело съдът може да определи на страните подходящ срок за представяне на писмени защити.

Както при първоинстанционното, така и при въззивното наказателното производство след изслушване на съдебните прения подсъдимият има право на последна дума.

Съгласно разпоредбите на процесуалните закони срокът, в който следва да се обяви решението на въззивния съд е **един месец**.

⁷ Съгласно разпоредбите на ГПК при въззивното гражданско производство действа забрана за посочване на нови факти и доказателства. Тоест, страните не могат да твърдят нови обстоятелства, както и да сочат доказателства, които са могли да представят в срок в първоинстанционното производство.

ПРАВОМОЩИЯ НА ВЪЗЗИВНИЯ СЪД

По граждански дела

Въззивният съд се произнася служебно по валидността⁸ на решението, а по допустимостта - в обжалваната му част. По останалите въпроси той е ограничен от посоченото в жалбата.

◆ Решение при **нищожно** и **недопустимо** първоинстанционно решение

Когато първоинстанционното решение е **нищожно** (например: обжалваното решение не е било обявено в книгата за откритите заседания, не е подписано, постановено е от незаконен състав и т.н.), въззивният съд **прогласява нищожността му и ако делото не подлежи на прекратяване, го връща на първоинстанционния съд за постановяване на ново решение.**

Когато решението е **недопустимо** (например: ако с него е разгледан недопустим иск, който вече е решен със сила на пресъдено нещо), въззивният съд го **обезсилва**, като прекратява делото. Когато основанието за обезсилване е **неподсъдност на спора**, делото се изпраща на компетентния съд. Ако е разгледан **непредявен иск**, решението се обезсилва и делото се връща на първоинстанционния съд за произнасяне по предявения иск.

◆ Решение при **неправилно** първоинстанционно решение

Когато първоинстанционното решение е валидно и допустимо, въззивният съд решава спора по същество, като **потвърждава или отменя изцяло или отчасти първоинстанционното решение.** Ако решението не е обжалвано от другата страна, положението на жалбоподателя не може да бъде влошено с новото решение.

◆ Решение при **правилно** първоинстанционно решение

⁸ За да е валидно решението на съда, трябва да е постановено от надлежен орган, овластен от закона за издаването му.

Когато въззивният съд потвърди първоинстанционното решение, той мотивира своето решение, като може да препрати и към мотивите на първоинстанционния съд.

По наказателни дела

Съгласно разпоредбите на НПК въззивният съд може:

♦ **да отмени присъдата и да върне делото за ново разглеждане на прокурора или на първоинстанционния съд**

Например, ако на досъдебното производство или при разглеждане на делото през първоинстанционния съд е допуснато съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия и неговия защитник или на друга от страните.

♦ **Да отмени първоинстанционната присъда и да постанови нова присъда**

Например, когато се налага да приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление или осъди оправдан подсъдим (ако е имало съответно обвинение в първата инстанция), както и в случаите, когато са налице основания да оправдае подсъдим, осъден от първоинстанционния съд.

♦ **Да измени първоинстанционната присъда**

Например, като намали или увеличи определеното от първоинстанционния съд наказание, като приложи условно осъждане и т.н.

♦ **Да отмени присъдата и да прекрати наказателното производство**

Например, когато деецът не носи наказателна отговорност поради настъпила амнистия, когато отговорността е погасена поради изтичане на предвидената в закона давност и т.н.

◆ Да спре наказателното производство

Например, ако междуременно подсъдимият е изпаднал в краткотрайно разстройство на съзнанието, което изключва вменяемостта, или има друго тежко заболяване, пречатстващо провеждането на производството.

◆ Да потвърди първоинстанционната присъда.

Въззивният съд потвърждава присъдата, когато намери, че не са налице основания за нейната отмяна или изменение.

КАСАЦИОННО ПРОИЗВОДСТВО

Постановените във въззивните производства актове подлежат на обжалване с **касационна жалба** или **протест**. Съгласно процесуалните норми обаче не всички решения и присъди на въззивните съдилища (окръжни или апелативни) подлежат на касационно обжалване, като по-долу са посочени допустимите основания за това, съответно по граждански и наказателни дела.

Касационните жалби и протести се подават чрез съда, който е постановил въззивното решение или присъда. След уведомяване на другата страна в спора и изтичане на установените в ГПК и НПК срокове (в които може да се депозират отговор, насрещна жалба или възражение), делото се изпраща на по-горната инстанция.

За разлика от въззивния съд, **касационният не е съд по същество**. Пред него не е допустимо да се събират нови доказателства и да се установяват нови факти. Относно правилността на обжалваното въззивно решение касационният съд се произнася само по изрично посочените в касационната жалба доводи, а не изобщо.

• Касационно производство по граждански дела

В **гражданското съдопроизводство** на касационно обжалване пред Върховния касационен съд подлежат въззивните решения, в които съдът се е произнесъл по материалноправен или процесуалноправен въпрос, който е решен в противоречие с практиката му, който е решаван противоречиво от съдилищата или е от значение за точното прилагане на закона, както и за развитието на правото. Съгласно настоящите разпоредби на ГПК, на касационно обжалване не подлежат решенията по въззивни дела с цена на иска до **5000 лв.** - за граждански дела, и до **10 000 лв.** - за търговски дела.

Върховният касационен съд се произнася по допускане на касационното обжалване с определение в **закрито заседание** в състав от **трима съдии**. В случай, че бъде допуснато касационно обжалване, делото се насрочва за разглеждане в **открито заседание**.

До всяко първо число на месеца Върховният касационен съд обнародва в "Държавен вестник" дните, в които ще заседава през следващия месец, и подлежащите на разглеждане дела.

Върховният касационен съд проверява правилността на въззивното решение само по посочените в жалбата основания. Той може да **остави в сила** или да **отмени частично или изцяло обжалваното решение**.

Решението се **отменя** като неправилно, когато е нарушен материалният закон или са допуснати съществени нарушения на съдопроизводствените правила, както и в случаите, когато решението е необосновано.

ВКС може да върне делото за **ново разглеждане** от друг състав на въззивния съд само ако се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия. Възможно е касационната инстанция да счете обжалваното решение за нищожно или недопустимо, като в този случай се прилагат същите правила, както при въззивното производство.

• **Касационно производство по наказателни дела**

В наказателното съдопроизводство по касационен ред могат да бъдат обжалвани:

- **решенията и новите присъди на апелативния съд**, освен тези, с които деецът е бил освободен от наказателна отговорност с налагане на административно наказание на основание *чл. 78а от Наказателния кодекс*, и тези, при които присъдата е отменена и делото е

върнато за ново разглеждане на прокурора или на първоинстанционния съд;

- **новите присъди, постановени от окръжния съд като въззивна инстанция**, освен тези, с които децът е бил освободен от наказателна отговорност с налагане на административно наказание на основание чл. 78а от Наказателния кодекс;

- **определенията на окръжния и на апелативния съд**, с които в случаите на постановена **нова присъда** съдът се е произнесъл относно: определяне на общо наказание по няколко осъждания, отнемане на имущество в полза на държавата; първоначалния режим и типа затворническо заведение на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода; привеждането в изпълнение на наказание по предишно условно осъждане и др.

- **решенията и определенията на окръжния или апелативния съд**, постановени за първи път във въззивното производство, с които се **прекратява, спира или прегражда пътя на наказателното производство**.

Касационният съд разглежда жалба и протестът се в съдебно заседание с призоваване на страните, като участието на прокурор е задължително. Неявяването на другите страни без уважителни причини не е пречка за разглеждане на делото. **Съдебно следствие не се провежда**, а страните се изслушват по ред, установен от съда.

След разглеждане на подадената жалба и протест касационната инстанция може да:

◆ **остави в сила присъдата или решението;**

◆ **отмени присъдата или решението и да прекрати или спре наказателното производство** в предвидените от закона случаи, а когато счете, че деянието не представлява престъпление - да оправдае подсъдимия;

♦ **измени** присъдата или решението;

♦ **отмени** присъдата или решението изцяло или отчасти и да **върне** делото за ново разглеждане. (*Виж Приложение 5*)

Решението на касационната инстанция се изготвя съгласно посочените в НПК правила и се обявява не по-късно от **тридесет дни** от съдебното заседание, в което делото е обявено за решаване. **Това решение не подлежи на обжалване.**

ДРУГИ ПРОИЗВОДСТВА

Настоящият наръчник не би могъл да обхване цялото многообразие от дейности осъществявани от съдилищата, както и да опише подробно всички процесуални изисквания, които трябва да бъдат съблюдавани при различните производства. До тук очертахме главните моменти от общия исков процес по граждански дела, както и основните стъпки при разглеждането на наказателни дела. В правораздавателната практика обаче са налице и редица други производства, при които се прилагат по-различни процесуални правила. Известна част от тях се осъществяват в закрити заседания (без участието на засегнатите страни), което ги прави още по-слабо познати за обществеността.

В гражданското съдопроизводство

- В ГПК е обособена част, уреждаща **особените искиви производства**, сред които попадат:

- **бързото** производство (прилагано по трудови спорове, по искиве за опразване на наети помещения, искиве за установяване и преустановяване на нарушение на права по Закона за защита на потребителите и др.);

- производство по **брачни дела**;

- производство по дела за **гражданско състояние** (по искиве за установяване или оспорване на произход, както и искиве за прекратяване на осиновяване);

- поставяне под **запрещение**;

- **съдебна делба**;

- производство по **търговски спорове**;

- производство по **колективни искиве** и др.

- Не малка част от работата на гражданските съдии е съсредоточена върху **обезпечителното** и **охранителните производства**⁹, които макар и провеждани обикновено в закрито заседание изискват обявяването на мотивирани съдебни актове, които не биха могли да бъдат постановени без внимателна проверка на представените доказателства.

Целта на **обезпечителното** производство е да се предостави защита по всякъ спор срещу евентуални недобросъвестни действия на другата страна. По-конкретно, обезпечението (осъществявано чрез налагане на възбрана върху недвижим имот, чрез заповест за задържане на движими вещи и вземания на длъжника или други мерки определени от съда) има за цел да се възпрепятстват онези действия на ответника, които биха осуетили удовлетворяването на ищеца в случай на осъдително решение.

Охранителните производства са насочени не към решаване на правен спор, а към оказване на съдействие от страна на съда при упражняване правата на молителя. Това са **едностранни** производства, при които не са налице насрещни спорещи страни, а само молител, който иска постановяването на определен акт с правно значение за него (например – документ, удостоверяващ завършено образование, акт за гражданско състояние и др.). Към тези производства спадат още разглеждането на молби за обявяване на отсъствие или смърт на дадено лице, вписването на юридически лица, нотариалните производства и др.

- Много важно място в процеса на правораздаване заема и **изпълнителното** производство, представляващо съвкупност от законово установени действия, насочени към принудителното реализиране на изискуеми претенции от кредитор към длъжник. Съгласно българското законодателство изпълнителните производства се осъществяват както от частни така и от държавни съдебни изпълнители (при районните съдилища). Действията на съдебните изпълнители могат да бъдат обжалвани от длъжника, кредитора или от

⁹ Уредени съответно в Част четвърта и Част шеста на ГПК

трети лица, като жалбите се разглеждат от окръжния съд по мястото на изпълнението.

В наказателното съдопроизводство

Преди да разгледаме някои особени правила в наказателното правораздаване ще отделим внимание на едно производство, което през последните години намира много широк отзвук в медийното пространство, а именно - вземането на **мярка за неотклонение „задържане под стража“**. Въпреки, че това производство обичайно е част от досъдебната фаза и в повечето случаи предхожда значително във времето същинския съдебен процес, то предизвиква значим обществен интерес, поради това, че обикновено съвпада с разкриването и публичното оповестяване на дадено тежко престъпление.

Посочените в НПК мерките за неотклонение са:

- **подписка** - поемане на задължение от обвиняемия да не напуска местоживеенето си без разрешение на съответния орган определил мярката;

- **гаранция** – вносима от обвиняемия или от друго лице в пари или ценни книжа, в определен от съответния орган срок;

- **домашен арест** - забрана обвиняемият да напуска жилището си без разрешение на съответния орган;

- **задържане под стража**.

Съгласно законовите разпоредби **целта** на мерките за неотклонение е **да се попречи на обвиняемия да се укрие, да извърши престъпление или да осуети привеждането в изпълнение на влязлата в сила присъда**. Напълно погрешно е да се възприема мярката за неотклонение като някакъв вид наказание за деянието, предмет на повдигнатото обвинение. При определяне на

мерките се вземат предвид степента на обществената опасност на престъплението, доказателствата срещу обвиняемия, здравословното състояние, семейното положение, професията, възрастта и други данни за личността на лицето.

В НПК са предвидени и следните **мерки за процесуална принуда**: забрана за доближаване до пострадалия; забрана за напускане на пределите на Република България; отстраняване на обвиняемия от длъжност; настаняване за изследване в психиатрично заведение, принудително довеждане, мерки за обезпечаване на глобата, конфискацията и отнемането на вещи в полза на държавата; мерки за обезпечаване на гражданския иск, които няма да разглеждаме подробно в настоящата разработка.

• **Вземане на мярка за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство**

Най-тежката мярка за неотклонение се взема, когато е налице **обосновано предположение**, че обвиняемият е извършил престъпление, което се наказва с лишаване от свобода или друго по-тежко наказание, и доказателствата по делото сочат, че съществува **реална опасност** обвиняемият да се укрие или да извърши престъпление.

По смисъла на закона посочената по-горе реалната опасност е налице, когато:

- лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, извършено **повторно** или при условията на **опасен рецидив**;
- лицето е привлечено като обвиняем за **тежко умишлено престъпление** и е **осъждано** за друго тежко умишлено престъпление от общ характер на лишаване от свобода не по-малко от една година или друго по-тежко наказание, чието изпълнение не е отложено на основание чл. 66 от Наказателния кодекс (условно осъждане);
- лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, за което се предвижда **наказание не по-малко от десет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание**.

Мярката се взема от **съответния първоинстанционен съд по искане на прокурора**. Съдът разглежда делото **незабавно**,

еднолично, в открито заседание с участието на прокурора, обвиняемия и неговия защитник. Въз основа на събраните до момента доказателства съдебният състав преценява налице ли са посочените по-горе основанията за задържане под стража, а ако такива липсват, може да не вземе мярка за неотклонение или да определи по-лека.

Съдът се произнася с **определение**, което се обявява на страните в съдебното заседание и се изпълнява **незабавно**. Определението **подлежи на обжалване** с частна жалба и частен протест пред съответния въззивен съд в **тридневен** срок.

В случай на обжалване **въззивният съд** разглежда делото в състав от **трима съдии** в открито заседание. Произнася се с **определение, което е окончателно и не подлежи на обжалване** пред по-горна инстанция.

Законът допуска по всяко време на досъдебното производство обвиняемият или неговият защитник да поискат **изменение** на взетата мярка за неотклонение задържане под стража. Това се прави чрез прокурора, който е длъжен незабавно да изпрати делото на съда. Делото се насрочва в тридневен срок от постъпването му и се разглежда в открито съдебно заседание. Съдът преценява всички обстоятелства, свързани със законността на задържането, и се произнася с **определение**, което обявява на страните в съдебното заседание. Когато искането е направено от обвиняемия или неговия защитник и с **определението се потвърждава** мярката за неотклонение, съдът може да определи **срок, в който ново искане на същите лица е недопустимо**. Този срок не може да бъде повече от два месеца от влизане в сила на определението и не се прилага, когато искането се основава на влошаване на здравословното състояние на обвиняемия.

Тъй като много често, постановената на по-късен етап **замяна** на най-тежката мярка за неотклонение с по-лека предизвиква полемики

и негативни реакции е важно да се подчертае, че задържането под стража в досъдебното производство не може да продължи повече от една година, ако лицето е привлечено като обвиняем за тежко умишлено престъпление, и повече от две години, ако лицето е привлечено като обвиняем за престъпление, за което се предвижда наказание не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание. Във всички останали случаи задържането под стража в досъдебното производство не може да продължи повече от два месеца. Твърде погрешно е да се смята, че лицето, чиято мярка за неотклонение е заменена с по-лека е „оправдано” от съда и че на по-късен етап то няма да понесе своята отговорност, при евентуална осъдителна присъда.

• **Особени правила и производства в наказателното правораздаване**

Наказателно-процесуалния кодекс (Част пета) съдържа **Особени правила**, уреждащи провеждането на:

- **бързо производство;**
- **незабавно производство;**
- **съкратено съдебно следствие** в производството пред първата инстанция;
- **наказателни дела от административен характер за освобождаване от наказателна отговорност с налагане на административно наказание;**
- **дела, решавани със споразумение;**
- **дела за престъпления, извършени от непълнолетни;**
- **дела, подсъдни на военните съдилища.**

В съдилищата се провеждат и т.нар. **особени производства** (регламентирани в Част седма на НПК), сред които са тези свързани с

прилагането на принудителни медицински мерки, делата за реабилитация, производствата във връзка с изпълнение на наказанията (например замяна на наказанието „пробация“ с „лишаване от свобода“) и др.

В настоящата разработка няма да се спираме подробно на всички изброени по-горе производства, а ще отделим внимание само на тези, които най-често предизвикват обществена полемика, а именно – съкратеното съдебно следствие и делата приключващи със споразумение. Тези производства са във фокуса на общественото внимание (а често и негодувание) най-вече поради занижените санкции, които се налагат на подсъдимите в тези случаи. На практика обаче, този краен резултат е предопределен от закона, а съдът е длъжен да приложи съответните норми така, както са приети от законодателя.

♦ Съкратено съдебно следствие

Кои са най-съществените моменти при провеждането на съкратено производството пред първата съдебна инстанция? На първо място, когато са налице условията визирани в НПК **съдът не може да отхвърли искане на подсъдимия за предварително изслушване.**

Възможно е такова искане да постъпи по-рано във времето, но може да бъде направено и в началото на провеждане по общия ред заседание, но задължително преди да бъде открито съдебното следствие.

Законът предвижда две алтернативи:

- *чл.371 т.1 от НПК* - подсъдимият и неговият защитник, гражданският ищец, частният обвинител и техните повереници могат да дадат **съгласие да не се провежда разпит на всички или на някои свидетели и вещи лица**, а при постановяване на присъдата непосредствено да се ползва съдържанието на съответните протоколи и експертни заключения от досъдебното производство

и

- *чл.371, т.2 от НПК* - **подсъдимият да признае изцяло фактите**, изложени в обстоятелствената част на обвинителния акт, като се съгласи да не се събират доказателства за тях (не се извършва разпит на подсъдимия, на свидетелите и вещите лица за обстоятелствата посочени от обвинението).

Практиката показва, че подсъдимите обикновено избират втората алтернатива, тъй като в производството по този ред при постановяване на присъдата съдът ползва самопризнанията им и доказателствата от досъдебното производство, които ги подкрепят, като е **задължен** от закона да определи наказанието при условията на *чл.58а от НК (виж Приложение б)*.

Приложението на тази разпоредба може да бъде илюстрирано със следния пример:

За извършено престъпление по чл.115 от НК – убийство, законът предвижда наказание от 10 до 20 години лишаване от свобода. С провеждането на съкратено съдебно следствие с пълни самопризнания от страна на подсъдимия (втората от посочените по-горе възможности), дори съдът да счете, че на извършителя трябва да се наложи наказание в максимален размер, не би могъл да го направи, тъй като санкцията трябва да се редуцира с 1/3. Тоест, предвидените от закона 20 години лишаване от свобода, трябва да се намалят с 6 години и 8 месеца, като максималното възможно наказание става 13 години и 4 месеца.

Тук е мястото да се отбележи, че до последните изменения в *Наказателно-процесуалния кодекс* действаше разпоредбата на *чл.369а* (приета през април 2009 г.), с която се регламентираха основанията, при които **не се допуска съкратено съдебно следствие**. Съгласно тази норма, съкратеното производство беше недопустимо при „**умишлено причиняване на смърт или тежка телесна повреда**, или когато децът е бил в **пияно състояние**". С отмяната на този текст през 2010 г. (Държавен вестник бр.32, в сила от 28 май 2010 г.) **законодателят** прие, че съкратеното съдебно следствие може да се

прилага при разглеждането на дела за всякакъв вид престъпления и съответно всички подсъдими могат да се ползват от законовите „облекчения“ по отношение на налаганите им наказания. Остава открит въпросът защо в подобни случаи най-често (и единствено) съдът е в прицела на общественото недоволство, при положение, че се касае за прилагане на действащи законови норми, а не за необоснована снизходителност от страна на правораздавателите?!

◆ Решаване на делото със споразумение

След приключване на разследването по предложение на **прокурора** или на **защитника на обвиняемия** може да бъде изготвено споразумение между тях за решаване на делото.

Необходимо е да се подчертае, че не във всички случаи е допустимо обсъждане на споразумение, тъй като НПК поставя **ограничения** по отношение на някои тежки умишлени престъпления като: убийство, изнасилване, подкуп, престъпления против републиката, против мира и човечеството и др. Важно е да се има предвид и това, че когато с извършеното престъпление са причинени имуществени вреди, споразумението се допуска едва след тяхното възстановяване или обезпечаване.

Споразумението се изготвя в писмена форма и съдържа съгласие относно това:

- има ли извършено деяние, извършено ли е то от обвиняемия и извършено ли е виновно, съставлява ли деянието престъпление и правната му квалификация;

- какъв да бъде видът и размерът на наказанието;

- какъв да бъде първоначалният режим и типът затворническо заведение на изтърпяване на наказанието лишаване от свобода, когато се налага такова;

- какво да стане с веществените доказателства и т.н.

Съгласно разпоредбите на НПК със споразумението може да се определи **по-леко наказание** (при условията на *чл. 55 от Наказателния кодекс – виж Приложение 7*) и без да са налице изключителни или многобройни смекчаващи отговорността обстоятелства.

Споразумението трябва да бъде подписано от прокурора и защитника, а обвиняемият го подписва, ако е съгласен с него, след като декларира, че се отказва от съдебно разглеждане на делото по общия ред.

Незабавно след изготвяне на споразумението то трябва да бъде внесено от прокурора в съответния първоинстанционен съд, който да насрочи разглеждането му в седемдневен срок. Делото се разглежда от едноличен съдебен състав, като в съдебното заседание участват прокурорът, защитникът и обвиняемият. Последният трябва да заяви пред съда разбира ли обвинението, признава ли се за виновен, наясно ли е с последиците от споразумението и доброволно ли го е подписал.

Възможно е съдът да предложи промени в споразумението, които се обсъждат с прокурора и защитника, а последно се изслушва обвиняемото лице. Законът изисква съдържанието на окончателното споразумение да се впише в съдебния протокол и да се подпише от страните.

НПК позволява да се реши със споразумение и дело, образувано по общия ред (след внесен от прокурора обвинителен акт). Условието е страните да заявят, че са постигнали споразумение **преди приключване на съдебното следствие.**

В този случай споразумението се одобрява **само след съгласието на всички страни**, включително на частния обвинител и гражданския ищец, ако такива са конституирани по делото.

Съдът одобрява споразумението, когато същото не противоречи на закона и морала. Ако съдът не одобри споразумението, делото следва да бъде върнато на прокурора. В този случай самопризнанието

на обвиняемия няма доказателствена стойност.

Определението на съда, с което се одобрява споразумението е **окончателно** и не подлежи на обжалване или протест. За същото се уведомяват евентуалния пострадал от престъплението или неговите наследници с указание, че могат да предявят граждански иск за неимуществени вреди пред съответния граждански съд.

Може би най-същественото при разглеждането на делото по този ред е, че одобреното от съда споразумение има последиците на **вязла в сила присъда**. Тоест, извършителят на дадено престъпно деяние ще започне да търпи полагащото му се наказание веднага, а евентуалните пострадали от престъплението имат възможност в най-кратък срок да предявят претенциите си за обезщетение.

Вероятно поради обстоятелството, че и двете производства – съкратеното съдебно следствие и решаването на делото със споразумение, протичат в по-кратки срокове и без участието на свидетели и вещи лица в съдебните заседания (въпреки, че заседанията се провеждат публично и всеки желаещ може да присъства в съдебната зала.), в много случаи обществеността ги възприема с известна доза неразбиране и негативизъм. Още по-неблагоприятни са оценките, когато стане дума за по-ниските наказания, които законът позволява да се налагат на подсъдимите при разглеждане на делата по този ред. Няма единодушно мнение за това доколко справедливо е правораздаването в тези случаи. Отношението на всеки отделен човек зависи от собствените му разбирания и позицията, която заема в спора: дали е по-добре дадено дело да продължи неизвестно колко дълго във времето (предвид и възможността за инстанционна проверка), като в случай на осъдителна присъда подсъдимият получи предвидената в закона санкция или е за предпочитане производството да приключи по-бързо, като извършителят на престъпното деяние понесе възможно

най-скоро своето наказание, макар и в по-малък размер. Безспорен факт е обаче, че и двете производства са регламентирани от законовите норми, а съдът е длъжен да правораздава съобразявайки именно с тях.

ПРАКТИКИ ЗА РАБОТА С МЕДИИТЕ

От няколко години в Окръжен съд – Габрово са утвърдени определени практики за разпространяване на информация за работата на съда. Те са съобразени както със законовите норми¹⁰, така и с разбирането за нуждата от точна, достоверна и своевременно оповестена информация за случващото се в публичната институция.

СЪОБЩЕНИЯ ЗА МЕДИИТЕ

Оповестяваната от съда официална информация най-често е в следните направления: предварителни данни за насрочени за разглеждане дела от обществен интерес; съобщения за висящи производства и постановени съдебни актове; други новини свързани с работата на съда. Съобщенията се изготвят от специалиста по връзки с обществеността, който в зависимост от тяхното съдържание ги съгласува с председателя на съда или съдиите-докладчици по делата. Информационните материали се поместват на интернет страницата на съда в раздел „ПРЕСОФИС“ и се изпращат на електронните адреси на медии и репортери, изразили желание да отразяват работата на институцията.

■ Седмичен информационен бюлетин

Бюлетинът съдържа информация за насрочени за разглеждане в открити заседания граждански и наказателни дела (първоинстанционни и въззивни) за определен предстоящ работен период. В бюлетина се посочва: вида на всяко дело, номер и година; начален час на заседанието; страни по делото (физическите лица се

¹⁰ Като Закона за защита на личните данни, Закона за достъп до обществена информация, Закона за защита на класифицираната информация и др.

представят с инициали); кратка информация за предмета на спора (*виж Приложение 8*).

Съдържанието на бюлетина дава възможност на журналистите да планират работата си като избераат дали да присъстват в съдебната зала при разглеждането на делото, което представлява интерес за тях или да разчитат на информацията, която ще получат от пресслужбата в последствие. Нормално е не всички дела посочени в бюлетина да предизвикат вниманието на медиите. В такъв случай е полезно да се установи предварителен контакт с пресслужбата на съда, който да индикира по-ясно интереса на репортерите.

Практиката показва, че най-широко медийно отразяване обикновено получават актовете, с които се слага край на производството пред съответната инстанция. Такъв резултат може да се очаква най-вече в заседанията по първоинстанционните наказателни дела фигуриращи в бюлетина и много рядко в останалите случаи. Добре е да се имат предвид и останалите възможности за развой на събитията: да не бъде даден ход на делото; разглеждането на същото да се отложи за друга дата или делото да бъде обявено за решаване. Последният случай се отнася за гражданските дела – първа и втора инстанция и за въззивните наказателни дела, при които след изясняване на делото от фактическа страна законът дава 30-дневен срок за обявяване на съдебния акт.

■ Съобщения с информация за хода на дадено дело

При дела със значим медиен интерес, дори заседанието да не приключи с обявяване на окончателен съдебен акт, пресслужбата може да изготви съобщение, което да съдържа информация за хода на събитията в съдебната зала. Тези съобщения целят формирането на обективна представа за извършените процесуални действия и най-вече спомагат за изясняването на конкретните причините и законовите

основания за отлагане на делото. Те не биха могли обаче да заместят непосредствените впечатления на репортерите от присъствието им в съдебната зала.

■ **Съобщения за постановени съдебни актове**

Съобщенията съдържат кратка информация за обявените съдебни актове, която се изготвя въз основа диспозитива на постановената присъда, решение или определение. При необходимост може да се изложат накратко и мотивите на съда. Задължително се посочва дали актът подлежи на обжалване или протестиране, в какъв срок и пред кой съд.

■ **Други съобщения свързани с работата на съда**

В тази група попадат съобщенията за кадрови промени в състава на съда, обобщаващи данни за различни видове производства, важна информация за гражданите във връзка определени законодателни промени, съобщения за инициативи и актуални събития, осъществявани с участието на институцията или нейни представители и т.н. Такива съобщения се изготвят както по инициатива на пресслужбата, така и след запитване от страна медиите.

ДРУГИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ И КАНАЛИ ЗА КОМУНИКАЦИЯ

◆ **Интернет страницата на съда – www.os-gabrorvo.org**

Освен от разпространяваните от пресслужбата съобщения медиите могат да ползват информация и директно от интернет страницата на съда. Наред с вече споменатия раздел „ПРЕСОФИС“, полезни за репортерите могат да бъдат и разделите:

„СПРАВКИ ПО ДЕЛА”, където се помещават списъците с дела насрочените за разглеждане в открити заседания, както и обявените и влезлите в сила съдебни актове (с обезличени данни на физическите лица, съгласно изискванията на закона);

„ЗА СЪДА”, където се съдържат данни за историята на съда, структурата и кадровия състав, годишни доклади и др.;

„ПОЛЕЗНА ИНФОРМАЦИЯ”, където в подраздел „Правна култура” са поместени множество информационни материали касаещи процеса на правораздаване;

„НОРМАТИВНА УРЕДБА”, където са публикувани действащи нормативни актове, регламентиращи работата на съда.

♦ Пресконференции и работни срещи

Възприетата от съда практика е пресконференции да се организират при наличие на **информационен повод** – важно събитие свързано с работата на съда; актуални промени, които се нуждаят от своевременно оповестяване; сериозен проблем в дейността на институцията, фокусиращ вниманието на обществото и т.н. Освен по инициатива на съда свикването на пресконференции може да бъде провокирано от заявления засилен интерес на повече медии по даден въпрос.

Периодичното провеждане на работни срещи позволява да се оптимизира комуникация между пресслужбата на съда и журналистите. В такава по-неформална среда може да се изяснят определени спорни моменти, да се заявят конкретни очаквания от едната или другата страна и да се очертаят възможни подходи за подобряване на съвместната дейност.

♦ Интервюта и други медийни участия

Макар и да не са много често явление подобни изяви имат място в медийното пространство, особено през последните години. Приетият подход в такива случаи е да се уточни внимателно темата на интервюто или предаването, в което ще участва представител на институцията. По възможност да се набележат и конкретни въпроси, особено, ако отговорите им се нуждаят от предварителна подготовка, свързана с набавяне на определени данни или документи.

Тук е мястото още веднъж да се подчертаят законовите ограничения, които следва да съблюдават съдиите при оповестяването на информация. Съгласно разпоредбите на Закона за съдебната власт те **нямат право да изразяват предварително становище по възложените им дела, както и становище по дела, които не са им възложени.** Съдиите (както и съдебните заседатели) са длъжни да пазят като служебна тайна сведенията, които са им станали известни в кръга на службата и засягат интересите на гражданите, юридическите лица и държавата. Те са задължени да не оповестяват информация и за съвещанията на съдебните състави при решаването на делата.

♦ **Достъп на журналисти до материалите по делата**

Наред с присъствието в съдебната зала по време на процеса, непосредственото запознаване с материалите, съдържащи се между кориците на дадено дело е другият най-добър начин за изграждане на пълна и обективна представа за конкретен съдебен спор. В случая е необходимо да се имат предвид два важни момента: от една страна - законното право да се търси и разпространява информация от публичните институции и от друга – нормативно уредените ограничения за достъп до съдебните дела, по отношение на лица, които не са страни по тях.

Окръжен съд – Габрово има утвърдени *Вътрешни правила за осигуряване на достъп до обществена информация*, изработени съгласно изискванията на *Закона за достъп до обществена информация* и *Правилника за администрацията на районните, окръжните, административните, военните и апелативните съдилища*. Правилата са поместени на интернет страницата на съда в раздел „НОРМАТИВНА УРЕДБА”. Към тях е приложено и примерно заявление за достъп до информация, което може да се използва от всеки гражданин, в това число и от представителите на медиите.

В случая не е нужно да се преповтаря съдържанието на посочените Вътрешни правила, а само да се подчертае, че разрешението за достъп до желаната информация може да бъде дадено единствено от съдия. При получено по съответния ред разрешение, журналистът може да разгледа интересуващите го материали от дадено дело в присъствието на специалиста за връзки с обществеността или друг съдебен служител в стаята за четене на дела.

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящият наръчник едва ли съдържа отговорите на всички въпроси, които се пораждат у журналистите (а и не само у тях) във връзка с работата на съда. По-скоро тази разработка е опит да се хвърли повече светлина върху някои проблемни моменти от процеса на правораздаване и да се улеснят в максимална степен репортерите, отразяващи тази дейност.

Посочените в наръчника практики за работа с медиите са съобразени с действащите към момента законови норми. Те са плод на няколкогодишен опит, но подлежат на по-нататъшно развитие и усъвършенстване, за което ще спомогнат активността и готовността за съдействие и от двете страни.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1

Из ГРАЖДАНСКИ ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Обн., ДВ, бр. 59 от 20.07.2007 г., в сила от 1.03.2008 г., изм. и доп., бр. 50 от 30.05.2008 г., в сила от 1.03.2008 г.; Решение № 3 на Конституционния съд на РБ от 8.07.2008 г. - бр. 63 от 15.07.2008 г.; изм., бр. 69 от 5.08.2008 г., бр. 12 от 13.02.2009 г., в сила от 1.01.2010 г. () - изм., бр. 32 от 28.04.2009 г., доп., бр. 19 от 13.03.2009 г., изм. и доп., бр. 42 от 5.06.2009 г.; изм., Решение № 4 на Конституционния съд на РБ от 16.06.2009 г. - бр. 47 от 23.06.2009 г.; бр. 82 от 16.10.2009 г., изм. и доп., бр. 13 от 16.02.2010 г., бр. 100 от 21.12.2010 г., в сила от 21.12.2010 г.; изм. с Решение № 15 на Конституционния съд на РБ от 21.12.2010 г. - бр. 5 от 14.01.2011 г.*

Даване ход и отлагане на делото

Чл. 142. (1) Неявяването на някоя от страните, която е редовно призована, не е пречка за разглеждането на делото. Съдът пристъпва към разглеждането му, след като разгледа делата, по които страните са се явили.

(2) Съдът отлага делото, ако страната и пълномощникът ѝ не могат да се явят поради препятствие, което страната не може да отстрани.

(3) При отлагане на делото съдът обявява датата на следващото заседание, за което страните и явилите се по делото свидетели и вещи лица се смятат призовани.

(4) Когато се налага определяне на друга дата за провеждане на заседанието, съдът я определя в закрито заседание и призовава страните, свидетелите и вещите лица.

Разглеждане на делото в открито заседание

Приложение 2

Из НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Обн., ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от 29.04.2006 г., изм., бр. 46 от 12.06.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., изм. и доп., бр. 109 от 20.12.2007 г., в сила от 1.01.2008 г., изм., бр. 69 от 5.08.2008 г., изм. и доп., бр. 109 от 23.12.2008 г., изм., бр. 12 от 13.02.2009 г., в сила от 1.01.2010 г. () - изм., бр. 32 от 28.04.2009 г., изм. и доп., бр. 27 от 10.04.2009 г., доп., бр. 33 от 30.04.2009 г., изм. и доп., бр. 15 от 23.02.2010 г., бр. 32 от 27.04.2010 г., в сила от 28.05.2010 г., изм., бр. 101 от 28.12.2010 г., изм. и доп., бр. 13 от 11.02.2011 г., в сила от 1.01.2012 г., изм., бр. 33 от 26.04.2011 г., в сила от 27.05.2011 г., доп., бр. 60 от 5.08.2011 г., изм., бр. 61 от 9.08.2011 г., изм. и доп., бр. 93 от 25.11.2011 г., изм. с Решение № 10 от 15.11.2011 г. на Конституционния съд на РБ*

Задължително участие на прокурора

Чл. 268. Участието на прокурора в съдебното заседание по дела от общ характер е задължително.

Присъствие на подсъдимия в съдебното заседание

Чл. 269. (1) По дела с обвинение за тежко престъпление присъствието на подсъдимия в съдебно заседание е задължително.

(2) Съдът може да разпорежи подсъдимият да се яви и по дела, по които присъствието му не е задължително, когато това е необходимо за разкриване на обективната истина.

(3) Когато това няма да попречи за разкриване на обективната истина, делото може да бъде разгледано в отсъствие на подсъдимия, ако:

1. не е намерен на посочения от него адрес или е променил същия, без да уведоми съответния орган;

2. местоживеенето му в страната не е известно и след щателно издирване не е установено;

3. (нова - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) редовно е призован, не е посочил уважителни причини за неявяването си и е изпълнена процедурата по чл. 254, ал. 4;

4. (предшна т. 3 - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) се намира извън пределите на Република България и:

а) местоживеенето му не е известно;

б) не може да бъде призован по други причини;

в) е редовно призован и не е посочил уважителни причини за неявяването си.

.....

Решаване на въпроса за даване ход на делото

Чл. 271. (1) След откриване на съдебното заседание по делото председателят проверява дали са се явили всички призовани лица и ако някои от тях не са се явили - по какви причини.

(2) Съдебното заседание се отлага, когато не се яви:

1. прокурорът;

2. подсъдимият, ако явяването му е задължително, освен в случаите по чл. 269, ал. 3;

3. защитникът, ако не е възможно да бъде заменен с друг, без да се накърни правото на защита на подсъдимия.

(3) Ако защитниците са повече от един, неявяването на някой от тях не е основание за отлагане на делото.

(4) Когато не се яви без уважителни причини частният тъжител, съдът прилага чл. 24, ал. 4, т. 5.

(5) Съдебното заседание не се отлага, ако пострадалият или неговите наследници не са намерени на посочения от тях адрес за призоваване в страната.

(6) Съдът се произнася по направените искания за конституиране на нови страни в производството. Определението, с което се отказва допускането на частен обвинител, може да се обжалва по реда на глава двадесет и втора.

(7) Когато частният обвинител или неговият повереник, гражданският ищец или неговият повереник, гражданският ответник или неговият повереник не се яви без уважителни причини, съдът разглежда делото в негово отсъствие, а когато не се яви по уважителни причини, съдебното заседание се отлага, освен ако изрично е поискано продължаването му.

(8) Неявяването на свидетел или вещо лице не е основание за отлагане на съдебното заседание, ако съдът намери, че и без тях обстоятелствата по делото могат да бъдат изяснени.

(9) Във всички случаи на неявяване на призовани лица съдът изслушва страните по въпроса следва ли да се даде ход на делото.

(10) Във всички случаи на отлагане на делото то се насрочва в разумен срок, но не по-късно от три месеца.

(11) (Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.) Когато делото се отлага поради неявяване без уважителна причина на страна, свидетел или вещо лице, съдът им налага глоба до хиляда лева.

Приложение 3

Из ГРАЖДАНСКИ ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Глава петнадесета

ОТКЛОНЕНИЯ ВЪВ ВРЪЗКА С ПРЕДМЕТА НА ДЕЛОТО

Първоначално съединяване на искове

Чл. 210. (1) Ищецът може да предяви с една искова молба срещу същия ответник няколко иска, ако те са подсъдни на същия съд и подлежат на разглеждане по реда на едно и също производство.

(2) Когато предявените искове не подлежат на разглеждане по реда на едно и също производство или когато съдът прецени, че съвместното им разглеждане ще бъде значително затруднено, той постановява исковете да бъдат разделени.

Насрещен иск

Чл. 211. (1) В срока за отговор на исковата молба ответникът може да предяви насрещен иск, ако той по рода си е подсъден на същия съд и има връзка с първоначалния иск или ако може да стане прихващане с него.

(2) Предявяването на насрещния иск става по правилата за предявяване на иск. Когато съдът прецени, че съвместното разглеждане на насрещния иск ще бъде значително затруднено, той постановява отделянето му.

Инцидентен иск

Чл. 212. В първото заседание за разглеждане на делото ищецът, а с отговора на исковата молба - ответникът, може да поиска съдът да се произнесе в решението си и относно съществуването или несъществуването на едно оспорено правоотношение, от което зависи изцяло или отчасти изходът на делото.

Служебно съединяване на искове

Чл. 213. Когато в съда има висящи няколко дела, в които участват едни и същи лица на страната на ищеца и на ответника или които имат връзка помежду си, съдът може да съедини тези дела в едно производство и да издаде общо решение по тях.

Изменение на иска

Чл. 214. (1) В първото заседание за разглеждане на делото ищецът може да измени основанието на своя иск, ако с оглед защитата на ответника съдът прецени това за уместно. Той може също, без да измени основанието, да измени своето искане. До приключване на съдебното дирене в първата инстанция той може да измени само размера на предявения иск, както и да премине от установителен иск към осъдителен и обратно.

(2) Не се смята за увеличение на иска прибавянето на изтекли лихви или на събрани добиви от вещта след неговото предявяване.

Глава шестнадесета

ОТКЛОНЕНИЯ ВЪВ ВРЪЗКА СЪС СТРАНИТЕ

Раздел I

Другарство в делото

Допустимост

Чл. 215. Иск може да бъде предявен от няколко ищци или срещу няколко ответници, ако предмет на спора са:

1. общи техни права или задължения, или
2. права или задължения, които почиват на едно и също основание.

Процесуални действия

Чл. 216. (1) Всеки от другарите действа самостоятелно. Неговите процесуални действия и бездействия нито ползват, нито вредят на останалите.

(2) Когато с оглед на естеството на спорното правоотношение или по разпореждане на закона решението на съда трябва да бъде еднакво спрямо всички другари (необходимо другарство), извършените от някои от тях действия имат значение и за неявилия се или неизвършилите тези действия другари. И в този случай

обаче за сключване на спогодба и за оттегляне или отказ от иска е необходимо съгласието на всички другари.

Твърдения за общите факти

Чл. 217. Ако фактическите твърдения на другарите относно общите факти си противоречат, съдът ги преценява във връзка с всички обстоятелства по делото.

Раздел II

Трети лица

Встъпване на трето лице

Чл. 218. Трето лице може да встъпи в делото до приключване на съдебното дирене в първата инстанция, за да помага на една от страните, ако има интерес решението да бъде постановено в нейна полза.

Привличане на трето лице

Чл. 219. (1) В първото заседание за разглеждане на делото ищецът, а с отговора на исковата молба - ответникът, може да привлече трето лице, когато това лице има право да встъпи, за да помага.

(2) Привличането не се допуска, ако третото лице няма постоянен адрес в Република България или живее в чужбина.

(3) Страната, която има обратен иск срещу третото лице, може да го предяви за съвместно разглеждане едновременно с искането за привличане.

Допускане на участието

Чл. 220. По допускане на третото лице съдът се произнася с определение. Определението, с което не се допуска третото лице, подлежи на обжалване с частна жалба.

Права на трето лице

Чл. 221. (1) Третото лице има право да извършва всички съдопроизводствени действия, с изключение на действията, представляващи разпореждане с предмета на спора.

(2) В случай на противоречие между действията и обясненията на страната и на третото лице съдът ги преценява във връзка с всички обстоятелства по делото.

Заместване на подпомаганата страна

Чл. 222. Със съгласието на двете страни встъпилият или привлеченият в делото може да замести и освободи страната, на която помага.

Действие на решението

Чл. 223. (1) Постановеното решение има установително действие в отношенията на третото лице и насрещната страна.

(2) Това, което съдът е установил в мотивите на решението си, е задължително за третото лице в отношенията му със страната, на която помага или която го е привлякла. То не може да го оспорва под предлог, че страната зле е водила делото, освен ако последната умишлено или поради груба небрежност е пропуснала да предяви неизвестни на третото лице обстоятелства или доказателства.

Привличане на лице със самостоятелни права

Чл. 224. (1) Ответникът се освобождава от участие в делото, ако вложи търсената сума или вещь съобразно указанията на съда и привлече лицето, което също предявява самостоятелни права върху нея. В този случай делото продължава само между двамата кредитори.

(2) Ако привлеченото лице не встъпи в делото, производството се прекратява, а вложената сума или вещь се предава на ищеца.

(3) Когато ответникът направи искането за привличане с отговора на исковата молба, той не отговаря за разносните.

Главно встъпване

Чл. 225. (1) Третото лице, което има самостоятелни права върху предмета на спора, може да встъпи в делото, като предяви иск против двете страни.

(2) Предявяването на иск от трето лице се допуска до приключване на съдебното дирене в първата инстанция.

Раздел III

Прехвърляне на спорното право и заменяне на страна

Прехвърляне на спорното право

Чл. 226. (1) Ако в течение на производството спорното право бъде прехвърлено върху друго, делото следва своя ход между първоначалните страни.

(2) Приобретателят може да встъпи или да бъде привлечен в делото като трето лице. Той може да замести своя праводател само при условията на чл. 222 .

(3) Постановеното решение във всички случаи съставлява пресъдено нещо и спрямо приобретателя, с изключение на действията на вписването, когато се отнася за недвижим имот (чл. 114 от Закона за собствеността), и за придобиване на собственост чрез добросъвестно владение (чл. 78 от Закона за собствеността), когато се отнася за движими вещи.

Приемство в процеса

Чл. 227. Когато страната умре или юридическото лице престане да съществува, производството по делото продължава с участието на правоприемника.

Заменяне на страна

Чл. 228. (1) Изменяне на иска чрез заменяне на някоя от страните с друго лице е допустимо при всяко положение на делото в първата инстанция със съгласието на двете страни и на лицето, което встъпва като страна по делото.

(2) Съгласието на ответника не е необходимо, когато ищецът се отказва от иска си спрямо него.

(3) Ищецът може да насочи иска си срещу ответник, който не е съгласен да встъпи в делото. Но в този случай искът срещу новия ответник се смята за предявен от деня, в който исковата молба срещу него е постъпила в съда.

Глава седемнадесета

ОТКЛОНЕНИЯ В РАЗВИТИЕТО НА ПРОИЗВОДСТВОТО

Раздел I

Спиране, възобновяване и прекратяване на производството

Спиране на производството

Чл. 229. (1) Съдът спира производството:

1. по съгласие на страните;
2. в случай на смърт на някоя от страните;
3. когато е необходимо да се учреди настойничество или попечителство на някоя от страните;
4. когато в същия или в друг съд се разглежда дело, решението по което ще има значение за правилното решаване на спора;

5. когато при разглеждането на едно гражданско дело се разкрият престъпни обстоятелства, от установяването на които зависи изходът на гражданския спор;

6. когато Конституционният съд е допуснал разглеждането по същество на искане, с което се оспорва конституционносъобразността на приложим по делото закон;

7. в изрично предвидените в закон случаи.

(2) В случаите по ал. 1, т. 1, ако прокурорът взема участие в делото заедно с някоя от страните, за спирането е необходимо и неговото съгласие. В случаите по ал. 1, т. 2 и 3, ако е било завършено съдебното дирене, производството се спира след постановяване на решението по делото.

(3) Спиране на делото по съгласие на страните се допуска само веднъж в производството в една инстанция.

Възобновяване на производството

Чл. 230. (1) Производството се възобновява служебно или по искане на една от страните, след като бъдат отстранени пречките за движението му, за което съдът в случаите на смърт на ищеца и по чл. 229, ал. 1, т. 3 - 6 и сам взема необходимите мерки.

(2) При смърт на ответника ищецът е длъжен в шестмесечен срок от съобщението да посочи неговите правоприемници и адресите им или да вземе мерки за назначаване на управител на незаетото наследство или за призоваване на наследниците по реда на чл. 48 . При неизпълнение на това задължение делото се прекратява.

(3) При възобновяването производството започва от онова действие, при което е било спряно.

Прекратяване на производството

Чл. 231. (1) Спряното по общо съгласие на страните производство се прекратява, ако в шестмесечен срок от спирането му никоя от страните не е поискала възобновяването му. Ако е постановено решение, то се обезсилва.

(2) В случая по ал. 1 се прилага чл. 232 , изречение второ.

Раздел II

Оттегляне на иска, отказ от иска, съдебна спогодба

Оттегляне на иска

Чл. 232. Ищецът може да оттегли исковата си молба без съгласието на ответника до приключване на първото заседание по делото. Ако ищецът предяви отново същия иск, той може да използва събраните доказателства в новото дело само ако за тяхното повторно събиране има трудно преодолима пречка.

Отказ от иска

Чл. 233. Ищецът може да се откаже изцяло или отчасти от спорното право във всяко положение на делото. В този случай той не може да предяви отново същия иск. Когато отказът е направен пред въззивната или касационната инстанция, обжалваното решение се обезсилва.

Съдебна спогодба

Чл. 234. (1) За всяка спогодба, която не противоречи на закона и на добрите нрави, се съставя протокол, който се одобрява от съда и се подписва от него и от страните.

(2) Когато прокурорът участва като страна в делото, съдът одобрява спогодбата, след като вземе и неговото мнение.

(3) Съдебната спогодба има значението на влязло в сила решение и не подлежи на обжалване пред по-горен съд.

(4) Когато спогодбата се отнася само за част от спора, съдът продължава разглеждането на делото за неспогодената част.

Приложение 4 **Из НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС**

Изменение на обвинението

Чл. 287. (1) *(Изм. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.)*

Прокурорът повдига ново обвинение, когато на съдебното следствие установи основания за съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението или за прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.

(2) *(Изм. - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г.)* Съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор, когато новото обвинение е за престъпление, подсъдно на по-горен съд, на специализирания наказателен съд или на военен съд.

(3) Извън случаите по ал. 2, съдът отлага съдебното заседание, когато страните поискат да се подготвят по новото обвинение.

(4) Когато съществено е изменена обстоятелствената част на обвинението, разпоредбите на чл. 279 не се прилагат за обяснения, дадени преди повдигане на новото обвинение.

(5) Когато на съдебното следствие прокурорът или частният обвинител установи, че престъплението се преследва по тѣжба на пострадалия, и наказателното производство е образувано преди изтичане на срока по чл. 81, ал. 3, прокурорът на основание чл. 48 или частният обвинител може да поиска съдът да се произнесе с присъдата и за престъплението, което се преследва по тѣжба на пострадалия.

(6) Когато наказателното производство е образувано по тѣжба на пострадалия и на съдебното следствие се установи съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението, частният тѣжител може да повдигне ново обвинение, ако не е изтекъл срокът по чл. 81, ал. 3. В този случай съдът отлага съдебното заседание, ако подсъдимият или неговият защитник поискат да се подготвят по новото обвинение.

(7) Когато наказателното производство е образувано по тѣжба на пострадалия и на съдебното следствие се установи, че престъплението е от общ характер, съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на прокурора.

Прекратяване на съдебното производство и изпращане на делото на съответния прокурор

Чл. 288. Съдът прекратява съдебното производство и изпраща делото на съответния прокурор, когато:

1. е допуснато отстранимо съществено нарушение на процесуалните правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия или на неговия защитник;

2. *(изм. - ДВ, бр. 13 от 2011 г., в сила от 1.01.2012 г. - бр. 61 от 2011 г.)* на съдебното следствие се установи, че престъплението подлежи на разглеждане от по-горен съд, от специализирания наказателен съд или от военен съд.

Прекратяване на наказателното производство в съдебно заседание

Чл. 289. (1) Съдът прекратява наказателното производство в случаите на чл. 24, ал. 1, т. 2 - 10 и ал. 4.

(2) Когато основанията по чл. 24, ал. 1, т. 2 и 3 се разкрият в съдебно заседание и подсъдимият направи искане производството да продължи, съдът се произнася с присъда.

(3) Когато прекратява наказателното производство, съдът се произнася по веществените доказателства, отменя наложените на подсъдимия мерки за процесуална

принуда, а мярката за обезпечаване на гражданския иск - ако основанийето за нейното вземане е отпаднало.

(4) Определението подлежи на обжалване и протестиране по реда на [глава двадесет и първа](#).

Спиране на наказателното производство в съдебно заседание

Чл. 290. (1) Съдът спира наказателното производство в случаите на [чл. 25](#) и [26](#).

(2) Определението подлежи на обжалване и протестиране по реда на [глава двадесет и втора](#).

Приложение 5

Из НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

Правомощия на касационната инстанция при постановяване на решение

Чл. 354. (1) След разглеждане на подадената жалба и протест касационната инстанция може да:

1. остави в сила присъдата или решението;
2. отмени присъдата или решението и да прекрати или спре наказателното производство в предвидените от закона случаи, а в случая по чл. 24, ал. 1, т. 1 - да оправдае подсъдимия;
3. измени присъдата или решението;
4. отмени присъдата или решението изцяло или отчасти и да върне делото за ново разглеждане.

(2) Касационната инстанция изменя присъдата, когато се налага да се:

1. намали наказанието;
2. приложи закон за еднакво или по-леко наказуемо престъпление;
3. приложи чл. 64, ал. 1 или чл. 66 от Наказателния кодекс;
4. приложи закон за по-тежко наказуемо престъпление, което не изисква увеличаване на наказанието, ако е имало обвинение за това престъпление в първата инстанция;
5. уважи или отхвърли гражданския иск, когато е нарушен законът, или да се увеличи или намали присъденото обезщетение за неимуществени вреди или да се прекрати производството по гражданския иск.

(3) (*Доп. - ДВ, бр. 32 от 2010 г., в сила от 28.05.2010 г.*) Касационната инстанция отменя присъдата изцяло или отчасти и връща делото за ново разглеждане на първата или въззивната инстанция, когато се налага да се:

1. увеличи наказанието;
2. отстранят допуснати съществени процесуални нарушения;
3. отстранят нарушения на материалния закон, допуснати при постановяване на оправдателната присъда.

(4) Решението на касационната инстанция се изготвя по правилата на [чл. 339, ал. 1 и 2](#) и се обявява не по-късно от тридесет дни от съдебното заседание, в което делото е обявено за решаване. Това решение не подлежи на обжалване.

(5) (*Нова - ДВ, бр. 93 от 2011 г.*) Ако отмени повторно обжалваната или протестираната присъда или решение, касационната инстанция връща делото за окончателното му решаване по същество само на въззивната инстанция. При жалба или протест срещу присъдата или решението на въззивната инстанция Върховният касационен съд решава делото, без да го връща за ново разглеждане, като има и правомощията на въззивната инстанция.

Приложение 6 **Из НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС**

Чл. 58а. (Нов - ДВ, бр. 27 от 2009 г., изм. - ДВ, бр. 26 от 2010 г.) (1) При постановяване на осъдителна присъда в случаите по чл. 373, ал. 2 от Наказателно-процесуалния кодекс съдът определя наказанието лишаване от свобода, като се ръководи от разпоредбите на Общата част на този кодекс и намалява така определеното наказание с една трета.

(2) В случаите по чл. 57, ал. 1, когато съдът определи като най-подходящо по вид наказанието доживотен затвор без замяна, не го налага, а наказанието доживотен затвор заменя с лишаване от свобода от двадесет до тридесет години.

(3) Съдът определя размера на наказанието лишаване от свобода в пределите на най-ниския минимален размер и най-високия максимален размер на наказанието лишаване от свобода, определено при условията на ал. 2 и наказанието лишаване от свобода, предвидено в Особената част на този кодекс.

(4) В случаите, когато едновременно са налице условията по ал. 1 - 3 и условията на чл. 55, съдът прилага само чл. 55, ако е по-благоприятен за деца.

(5) Правилата по ал. 1 - 4 не се прилагат за предвидените в Особената част на този кодекс наказания по чл. 37, ал. 1, т. 2 - 11.

Приложение 7 **Из НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС**

Чл. 55. (1) При изключителни или многобройни смекчаващи обстоятелства, когато и най-лекото, предвидено в закона наказание се окаже несъразмерно тежко, съдът:

1) определя наказанието под най-ниския предел;

2) заменява:

а) (изм. - ДВ, бр. 153 от 1998 г.) доживотния затвор - с лишаване от свобода от петнадесет до двадесет години;

б) (изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г., изм. - ДВ, бр. 10 от 1993 г., изм. - ДВ, бр. 62 от 1997 г., изм. и доп. - ДВ, бр. 92 от 2002 г., изм. - ДВ, бр. 103 от 2004 г., в сила от 01.01.2005 г.) лишаването от свобода, когато не е предвиден най-ниският предел - с пробация, а за непълнолетните - с пробация или обществено порицание;

в) (изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г., изм. - ДВ, бр. 10 от 1993 г., изм. - ДВ, бр. 62 от 1997 г., изм. - ДВ, бр. 92 от 2002 г., изм. - ДВ, бр. 103 от 2004 г., в сила от 01.01.2005 г.) пробацията - с глоба от сто до петстотин лева.

(2) В случаите на точка 1 на предходната алинея, когато наказанието е глоба, съдът може да слезе под най-ниския предел най-много с една втора.

(3) В тези случаи съдът може да не наложи по-лекото наказание, което законът предвижда наред с наказанието лишаване от свобода.

(4) (Заличена - ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г.)

Приложение 8 – Седмичен информационен бюлетин

ИНФОРМАЦИЯ ЗА ДЕЛА НАСРОЧЕНИ ЗА РАЗГЛЕЖДАНЕ ПРЕЗ ПЕРИОДА 06.02.2012 г. - 10.02.2012 г.

6 февруари 2012 г.

Наказателно дело от общ характер № 212 / 2011 г. – 9,30 ч.

Образувано по обвинителен акт на **Окръжна прокуратура – Габрово** против **В.Ц.** от гр. Габрово за престъпление по *чл.255 ал.3 във връзка с ал.1 т.2 и т.3 във връзка с чл.26 ал.1 от НК* – неплащане на данъчни задължения в особено големи размери.

Повдигнатото на **В.Ц.** обвинение е за това, че през периода 1 януари 2006 година – 31 декември 2009 година, като управител на търговско дружество от Габрово, при условията на продължавано престъпление, избегнал установяването и плащането на данъчни задължения в особено големи размери, като потвърдил неистина и затаил истина в подадените пред ТД на НАП - Габрово за периода справки декларации по ЗДДС. Съгласно обвинението **В.Ц.** не е декларирал получени от управляваното от него дружество суми по сключени договори за продажба и строителство на недвижими имоти, като съответния приход не е отчетен в годишни данъчни декларации по ЗКПО и не е издал фактури по направени плащания за извършената дейност и с това е избегнал плащане на 63 619,89 лв. ДДС и на данък по ЗКПО в размер на 35 849,55 лв.

Наказателно дело от общ характер № 122 / 2011 г. – 9,30 ч.

Образувано по обвинителен акт на **Окръжна прокуратура – Габрово** против **А.К.** от гр. Трявна за престъпление против паричната и кредитната система по *чл.252 ал.2 във връзка с ал.1 от НК*.

Повдигнатото на **А.К.** обвинение е за това, че през периода месец декември 1996 година до месец октомври 2008 година, в гр. Трявна, без съответното разрешение по Закон за банките и кредитното дело, Закон за банките и Закон за кредитните институции, е извършвал по занятие банкови сделки, като предоставял кредити в български лева и чуждестранна валута срещу лихви на различни лица и фирми. Съгласно обвинението, с тази дейност на четири лица от Трявна са причинени значителни имуществени вреди на обща стойност 143 700 лв. от надплатените суми и извършените от тях разпореждания с движимо и недвижимо имущество, както и са получени от страна на подсъдимия значителни неправомерни доходи в размер на 400 228,95 лв.

7 февруари 2012 г.

Гражданско дело № 115 / 2011 г. – 10,00 ч.

Образувано по мотивирано искане на **Комисия за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност** против **Т.Д. и К.Д.** – двамата от гр. Габрово, на основание *чл.28, ал.1 от ЗОПДИППД*.

Искът е за отнемане в полза на държавата на имущество - недвижими имоти; моторни превозни средства; суми от продажби на недвижими имоти, МПС и дружествени дялове от различни фирми, на обща стойност 1 729 985 лв.

8 февруари 2012 г.

Въззивно наказателно дело от общ характер № 240 / 2011 г. – 9,30 ч.

Образувано по жалба на **Х.Б.** от Габрово против присъда на Районен съд – Габрово по НОХД 1296 / 2011 г., с която жалбоподателят е осъден условно на 6 месеца лишаване от свобода и 200 лв. глоба за извършено престъпление по *чл.343б, ал.2 от НК* – управляване на МПС с концентрация на алкохол в кръвта 3,12 на хиляда, след като лицето е осъждано за деяние от същия характер.

Въззивно наказателно дело от общ характер № 247 / 2011 г. – 10,00 ч.

Образувано по жалба на **Н.П.** от Габрово против присъда на Районен съд – Габрово по НОХД № 732/2011 г., с която жалбоподателят е осъден на 1 година и 4 месеца лишаване от свобода за извършено престъпление по *чл.196, ал.1 т.1 във вр. с чл.194, ал.1 вр. с чл.29, ал.1 б.”а” и „б” вр. с чл.18 ал.1 от НК* – опит за кражба на дънкови облека от търговски обект в Габрово, като деянието е извършено при условията на опасен рецидив.

Въззивно наказателно дело от общ характер № 250 / 2011 г. – 10,15 ч.

Образувано по жалба на **И.И.** от Трявна против присъда на Районен съд – Трявна по НОХД № 137 / 2011 г., с която жалбоподателят е осъден на 4 месеца лишаване от свобода за извършено престъпление по *чл.216 ал.1 от НК* – противозаконно повреждане на чуждо имущество. Първоинстанционният съд е признал И.И. за виновен в това, че на 26 юни 2011 г. пред кафене в Трявна повредил 7 броя финикови палми на стойност 1 710 лв.

Тъй като гореспоменатото деяние е извършено в изпитателния срок на предишно условно осъждане на И.И., първоинстанционният съд е привел в изпълнение наказание от 1 година и 6 месеца лишаване от свобода за осъществени по-рано престъпления от друг характер.

Въззивно наказателно дело от общ характер № 4 / 2012 г. – 10,30 ч.

Образувано по протест на Районна прокуратура – Севлиево, жалба на частния обвинител и граждански ищец К.К. от с. Душево и жалба на подсъдимите П.П., И.И. и В.И. от с. Душево, общ. Севлиево против присъда на Районен съд – Севлиево по НОХД № 415 / 2011 г.

С атакуваната присъда П.П. е осъден на 4 месеца лишаване от свобода, а на И.И. и В.И. е наложено наказание „обществено порицание” за извършено престъпление по *чл.132, ал.1 т.2 във вр. с чл.129, ал.1 от НК* - причинена на К.К. средна телесна повреда (счупена лицева кост) след нанесен побой, като увреждането е причинено от извършителите в състояние на силно раздразнение, предизвикано от пострадалия с насилие.

10 февруари 2012 г.

Наказателно дело от общ характер № 252 / 2011 г. – 9,30 ч.

Образувано по обвинителен акт на **Габровска окръжна прокуратура** против **Д.Д.** от Трявна, обвинен в извършване на престъпление против паричната и кредитната система по *чл.255, ал.1 пр.3 във вр. с чл.26, ал.1 от НК (ред ДВ бр. 62/1997 г.)*.

Повдигнатото на Д.Д. обвинение е за това, че през периода месец юли – месец ноември 2005 г., при условията на продължавано престъпление, като собственик и представляващ търговско дружество от Трявна, избегнал установяване и плащане на данъчни задължения в големи размери - ДДС в размер на 29 951,20 лв., като в съответни месечни справки декларации по ЗДДС подадени пред ТД на НАП – Габрово, затаил истина за реализирани доставки на дружество от Стара Загора.

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	стр.2
ОСОБЕНОСТИ НА СЪДЕБНОТО ПРОИЗВОДСТВО	стр.4
Образуване на съдебните производства	стр.4
Открити съдебни заседания	стр.9
Публичност	стр.9
Съдебен състав	стр.9
Мерки за осигуряване на реда в съдебната зала	стр.10
Страни по делата	стр.11
Даване ход на делото в съдебно заседание	стр.12
Основни моменти от производството в открито съдебно заседание	стр.13
ПОСТАНОВЯВАНЕ НА РЕШЕНИЯ И ПРИСЪДИ	стр.22
ВЪЗЗИВНО ПРОИЗВОДСТВО	стр.24
КАСАЦИОННО ПРОИЗВОДСТВО	стр.29
ДРУГИ ПРОИЗВОДСТВА	стр.33
В гражданското съдопроизводство	стр.33
В наказателното съдопроизводство	стр.35
Вземане на мярка за неотклонение задържане под стража	стр. 36
Особени правила и производства в нак. правораздаване	стр.38
Съкратено съдебно следствие	стр.39
Решаване на делото със споразумение	стр. 41
ПРАКТИКИ ЗА РАБОТА С МЕДИИТЕ	стр.45
ПРИЛОЖЕНИЯ	стр.51